

T T S U U

ᠪ ᠲ ᠲ ᠳ ᠤ ᠨ ᠢ ᠬ ᠦ ᠣ ᠨ

Դ ԽՆԴՐՈՅ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՐՈՒՆԵԱՅ

1816.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ:

Մ Ո Ս Կ Ո Վ Ս Տ Ա Ն

Орденъ • 5 Офицеръ :

Օտէսսայի վաճառականութիւնը միշտ կը շատնայ կոր տարի տարւոյ վրայ, ու աս բաղաբըր ատենօք գառնայ ըլլայ պիտոր էրևելի վաճառականութիւն տեղմը՝ Մոսկովի տէրութի բոլոր հարաւային գաւառներուն, ինչպէս որ է Փիէթրօպոլսկը կեդրոն վաճառականութիւն բոլոր հիւսիսային գաւառներուն։ Աս տարի մինչև յունիսի 28ը հասեր էին Օտէսսայի նաւահանգիստը 498 վաճառականի նաւ, մէկ միլիոն ու կէս ռուպլի արժողէքի պարանքով, ու անկից ճամբայ ելեր էին 246 նաւ, բոլորը ջրուն Մոսկովի ապրանքով, որուն արժողէքը էր 15,220,000 ռուպլի։ Օտէսսայի բնակիչներուն թիվը է 35,500։ (Օրհգր. Գոսնսգոսիէ։)

ԲՐՈՒՍՍԻԱ

[illegible]

(Ը) Ուայկնալո ինձ էն Ժամիկ՝ որ Պէտլինէն հէ
ռու է վեց մղոնի չափ, հանէ լնիքէն մէկ քա
նի քարեր հասարակաց ճամբայները շինելու
համար, գրտնը վեցաւ իրեք գերեզման թաղ.

ված մարդիկներու , և խելմընալ մեծ ու պըը-
տիկ հողէ շինած ամաններ կուժի քէւիքի ու
բաժակի ձեռով . ասոնք սաստիկ բեկանուտ
ըլլալով , հանելու ատեն շտուր կտորեցաւ
ու քիչ ամբողջ կըրցան խալսցունէր (թէպէտ
և ասոնք շատ խորուկ թաղված էին , այլ
մէկ կի՛բերկու ոտք դետնի երեսէն վար էին :
Աս ամմաններուն նիւթը էր հասարակ կաւ,
աղէկ չեղեալված ու քէշ եփած , ասոնց մէջը
դըրված էր մարդէպախի մարմնոյ կըտորուր-
վանք . աստուցով մէկուն մէջ գտան մէկ քարէ
շինած գործիքմը՝ որ վեր , 'ի վերոյ նիզակի
երկաթին կընմանէր : (Կար. Պէտլիէի :)

ՊԼՈՒՋԻ մետաղներուն վրայ եղած գլխա-
ւորը որ վացեր էր ինկիլիթէն աւ բանիւմ հա-
մար , ու հիմայ ետ դարձանէ շինել տրվաւ
ՊԷԼԻՆԻ մօտիկները մէկ շողիաշարժ առա-
պամը որով կըլրէ հանքային ածուխ թա-
ղաւորական ձուլարանը որ առաջ ձիով կը-
կրէին . աս առապանը որ այնպէս շատ մեծ
բանը է, կըրնայ տանիլ հինգ հազար լիպրէ
ծանրուն ու մէկ վայրկեանի մէջ կըբալէ 50
բայլ տեղ : Լէտս որ է ինկիլիթէնայի մէջ
կայ մէկ առապայմը աս ձևով շինած՝ որ կը-
տանի 150 հազար լիպրէ ծանրութի : (Կապ-
Տիլէրէ)

ફરિયાદ

Ֆ Ռ Ա Ն Ս Ա

Փարեկ . 18 Օգոստոսի :

Ինկիլեղի կազմածներուն մէջ կրդնէ մէկ նստակմը որուն մէջ կրպատմէ թաղման հանդէսը Մատեռա կղզւոյն իշխանին՝ աս հետեւալ կերպով :

Իրբոր մեռաւ իշխանը Մատեռա կղզիին որ է հինախտանու ծովերուն մէջ՝ իրեն կընկները որ էին քառասունը եօթը հողի զոհ եղան երվելով իշխանին մարմնոյն հետ :

Էն առաջ շինեցին մէկ խորունկ փոսմը քաղքէն քիչմը հեռու ու աս փոսը լցուցին փայտերով ու վրան դրին մեռածին մարմինը փառաւոր հազդուցած ու զարդարած արեւելեան սովորուէր կէօրէ : Բուրմերը՝ իրենց սովորութիւն ու արարողութիւն կէօրէ երբոր կըրակ տըլին աս փայտերուն , անատենը եկան երեւցան աս իշխանին կընկները փառաւոր հազդած ու զարդարված վերէն մինչև վար ձեւվահերկէններով ու ծաղիկներով , ու ըսկըսան մէկ քանի անգամ պըտըտիլ շրջանակը աս զարհուրելի բոցին՝ որուն տաքութիւնը կերեր խեղճ հեռու կեցողները պիւէ : աս կընկներուն մէջէն մէկը սկսաւ շնորհաւորել յաջորդը աս մեռած իշխանին , ու երբոր խօսելը լսնցուցնէ , մեռածին սուրը հանեց ու տըլաւ անոր ձեռքը , իշխանն առաւ սուրը ասոր ձեռքէն առանց ցրտունելու մէկ ցաւմը ու տըտումընիւ իրենց ողորմելութիւն վրայ : Կնկը երբոր աս տեսանէ ըսաւ ահ , որչափ բաւած ու շուտ անցիւ է ճարտար երջանիւնը աշխարհիս վրայ : Կնկաբէրէն որ ինչ Դժոխեւ յգէմ պէտքը նեպելովս դիս աս բռնին մէջ : աս խօսքերը շատցուցին սարսափը բոլոր հոնտեղը կեցած սէյրիներուն : Կնկը երբոր լսնցուց իրեն խօսքնէ , դարձաւ դէպ ի բոցը , օգնուի կանգեց իրենց կուռքերը ու ինքը զինքը նետեց բոցին մէջ :

Երկրորդը աս տեսնալունպէս սկսաւ լալ բարձր ձայնով , և վերջը առանց վախի դարձաւ դէպ ի բոցը ու կանցեց Սիէվա Սիէվա որ է իրենց մէկ կուռքին անունը ու նետվեցաւ բոցին մէջը , մէկալ մնացածներն ալ ետեւէ ետեւ ձգեցին իրենք զիրենք : ասոնցմէ ոմանք ուրախ սրտով կըցուցունէին զիրենք , ոմանք ալ կերեւնար երեսնուն իրենց յուսարատութիւն : Կընկներէն մէկը քան դամմէնը աւելի վախկոտ ըլլալով , գնաց վազեց մէկ քրիստոնեայ զինուորինք բով որ կեցեր էր մօտիկ , ու աղաչեց որ զինքը խալցընէ , բայց աս զինուորը շփոթած ըլլալով աս զարհուրելի տեսարանէն ու չքգիտնալով թէ ինչ կընէ , հրեց աղէկմը դասիկա ու ձգեց բոցին մէջ ու շուտմը փախաւ դնաց անկից ,

բայց ինչ շահ , աս զինուորը այնպէս խռովեր էր որ մէկէն ի մէկ խենթեցաւ ու նոյն դիշերը մեռաւ : Ան կընկները որ առջի բերանը վախմը չէին ցրցունէր , ի վերայ այսր անի երբոր կրակին տաքութիւն աղէկմը առնին սկսան ողորմելի կերպով պօռալ ու կըլնան : Ինչ ելալ փախելի կրակին մէջէն , բայց հօնտեղը եղօղ սէյրիները կարգելուին անկից ելլալով՝ վրանին խոշոր փայտի կտորներ նետելով , և այսպէս աս ողորմելիները զոհ եղան իրենց տգիտութիւն ու նախապաշարման :

Յաջորդ օրը բացին հօն բուրմերը , ու մէկտեղ ժողված ժողոր ասոնց սովորները ծովը թափեցին , փոսը լցուցին հողով ու վրան տաճար շինեցին : ու մեռած իշխանը ու իր կընկները՝ իրենց չղծներուն կարող անցուցին : (Կալ . Օրինական) :

2. Վ Ի Յ Ե Ր Ի

Զոռաիւն . 20 Օգոստոսի :

() Զոռոտոսի 17ին Մելանէն Ճինէվա եկաւ 14 սնտուկ՝ որոց մէջը կար 500 թիւֆէնկ . ասոնք է մէկ մասը 3000 թիւֆէնկին՝ որ ընծայեց Նէմցէի կայսրը Ճինէվա քաղաքին :

Ն Ե Մ Յ Ե Ս Ս Ա Ն

Ֆրանսիոյ . 12 Օգոստոսի :

Ի օնտոսի կազմածներուն մէջ կրպատմեմ թէ Բառլամենթին առաջարկվեցաւ նորէն Իռլանտայի ու Ինկիլթէնայի ուղափառնելուն խնդիրը՝ նկատմամբ տերուէ պաշտօններուն մէջ մօնալու : Խօստ կառվը աս պատճառիս համար մէկ աղէկ ատենաբանութիւնըրաւ , ու ցրցուց՝ այսպէս ըսելով , թէ Ինկիլթէնայի ուղափառները աւելի երեսէ ինկած են քան թէ Իռլանտայիները , վնդի աս վերջինները կըրնան զինուորական բանակին մէջ ամմին պաշտօնները ունենալ բաց ի ձէն նեռալութիւն , իսկ Ինկիլթէնայի ուղափառները հիւ մէկ պաշտօնմը չեն կըրնար ունենալ մինչև որ երդումն չիտան տերուէ իրենց ճշմարիտ կրօնին սկզբանցը դէմ՝ ինչպէս որ պատահեցաւ մէկ դիպուածքմը : Մէկ ծովային զօրապետմը Վրիկթհ անունով՝ զանազան պատերազմներու մէջ մտեր էր ու մեծ մեծ քաջութներ ցրցուցեր էր , անոր հմը տէրուէր ուղեց իրեն պաշտօնը մեծցընել իրեն ըրած քաջութներուն համար : Բայց պաշտօնը տալէն առաջ առաջարկեցին ասոր որ ընտերութիւն մէկ երդումմը ձգելու համար իր հաւատքը . աս զօրապետը երբոր այսպիսի անօրէն երդում ընելը յանձն չառանէ ոչ միայն նոր առնելու պաշտօնը կորսնցուց այլ և առջի եկամուտքը՝ որ կառնուր տերուէն իր պաշտօնին հմը . ասիկայ այսպէս ըլլալով նայե

նայեցէք թէ որչափ կըշատնայ աս կորիճին սարսափելի դժբաղդունքը, երբոր մշտածէք թէ ասոր վեց եղբայրը զոճ եղեր են ինկիլիզի տէրուն պատերազմներու մէջ ու հիմայ ասոր վր ինկած է բոլոր անոնց աղգատոհմներուն որբերը հոգալը: Իսլանտայի ու զափառները ունին իրաւունք մտնալու ան ժողովներու մէջ որ կը գումարվի ժողովըրդական ընտրութիւններու համար, ինկիլթէ-ռայի ուղափառները իրենց եղբայրակիցներ ինչու համար դուրս ըլլան աս իրաւունքէն: Այիկա մէկ ամթալի հակառակուծի չէ՞ մի մեր օրինաց կարգերուն մէջ. մենք մէկ բանիմը հրաման կուտանք իսլանտային մէջ, նոյն բանը՝ որ կէնայ նոյն օրէնքին տակ ինչու կարգելունք ինկիլթէռային մէջ: Հարաւային ֆինանտայի ուղափառները ունին ան ամեն բողաքական իրաւունքները՝ ինչ որ ունին Հիւսիսային ֆինանտայի Բազմթէսթանները եւն. եւն:

„Աս Լուտը երբոր կըխօսեր այսպէս նէ՝ ամսկները ատենանին մէջ ըլլաւ կեցած մտիկ կրնէին, ու հիւ մէկը չհամարձակեցաւ ասոր դէմը խօսելու, անոր համար խրկըվեցաւ աս երկու խնդիրքը տէրուն գիւնատունը քի՛ լանհանէ:“ (Թշմաչ. Ամպոստի:)

Հաստատ կըպատմեն թէ Թուպինկայի երեւելի գրքածախներուն մէկը խոստացեր է 30,000 ուէալ, կօթ անուանի մատենագրին՝ որ իրեն շինած գործքերը մէյմը նորէն աչքէ անցնէ, վն զի աս գրքածախը բոլորը նորէն տրպել տայ պիտոր իրեն խարժովը:

ԱՒՍԴՐԻԱ

Վէլնա • 21 Օգոստոսի:

Ին ամսկն դժբաղդունքներուն մէջ՝ որ եղան զանազան բաղաճներ, օդոց խառնակութիւն պատճառաւ, էն ողորմելին ու սարսափելին ան է՝ որ պատահեցաւ յուլիսի 12 ին Վէր. շէթձ քաղաքը թմրվառի մէջ: Կէս դիշերէն ետեւ սահաթը իրեքին ելաւ մէկ սարսափելի մորիկմը հանդերձ անձրևով, կարկուտով ու կայծակներով և այնպէս ասոնելի՝ շամաթամը բըրցուցին մթնոլորտին մէջ՝ որ կարծես թէ բոլորը մէկ տեղ միաբանած կուղէին ջնջել ան կողմերը, և մարդ կըրնայ ըսել թէ բնական ճամբով երկինքը ինչ որ կըրնար ընելնէ՝ ցըցուց իր բոլոր բռնուել. փոթորիկը այնպէս սաստիկ էր՝ որ քաղքին բոլոր տունները մեծ ու պղտիկ որ էր 2600, չինացի հիւ մէկ հատմը՝ որ շատ կի՛քիլ փառ մը չիքաշէ. տուններն փած ավերակները օդին մէջ կըպարտուէին ինչպէս որ բարակ փշ շին Բօլը կելլայ կըցըրվի օդին մէջ քամով: Երկաթներու մայր եկեղեցւոյն զանգակա-

տան յարկը՝ որ բոլոր Պանաթին մէջ էն դէշեցիկներ, սաստիկ բռնութիւն մըրկին ինկաւ փլաւ. մէկ քանի երեւելի հասարակաց շէնքեր փլան ու գետնին հետ հաւասարեցան, փայլակները ու կայծակները կարծես թէ ամպերէն անձրևիպէս վար կըթափէր. կարկուտը հանդերձ քամով կուգարկոր մէկ սաստիկ սաղանախէմը աւելի, ու բճացուց բոլոր ան արտորէները ու պարտէզները՝ որոց աս տարվան բերքը առած էր քան զամսկն տարիէն աւելի: Անտեղի բնակիչքը այնպէս զարհուրեցին էին աս սարսափելի բնուէ բարկուէն՝ որ մարդը կարող չէ ստորագրել: Մէկ քանիմը օր ետեւ եօթը յղի՝ կանայք ծնան իրենց տղաքը բոլորը մեռած՝ որ պատճառեր էր աս պատահարքին վախէն: Բոլոր փառքը որ եղաւ աս փոթորիկին պատճառաւ միայն մէկ սահաթվան մէջ՝ ինչպէս որ վեր ի վերոյ հիսապ ըրինէն, կըհասնի 4 միլիոն ու 300,000 ֆիօրին: Աս միջոցին թէպէտ և կայծակները շատ տեղ կրակ ձգեցին, բայց ան տրվաւ որ շուտ մարեցան ու մեծ հրկիզութի չիպատճառեցաւ: (Կալ. Վէլնայի:)

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ Ք

Կան. • 2 Օգոստոսի:

Ֆինանտայի կազմթային մէջ կըլնէ մէկ դէտեիքմը աս հետեւեալ կերպով: „Ինկիլիզները որ քանացին հագվեցնել զմեզ իրենց շինած կտաներով, հիմայ ուղեցին հագցընել մեր ոտքը իրենց շինած բապուճները. կաշի մաքրօլները ու բապուճ կարօլները թող լսեն զարմանալով թէ մեր բարեկամները խրկեցին Ամէլուսա մէկ մեծ բեռմը բապուճի՝ որուն զոյգը տեղաւր կըծախվի 14 անտեղի ստակով: Կըսեն. թէ աս նոր տեսակ բապուճ շինելուն կերպը՝ որ հնարեցին ինկիլիզները շոգիաշարժ մեքենայով, է զարմանալի կատարելումը մեքենական արհեստին՝ որ մարդկային ձեռաց պակասուէ տեղը՝ գիտցան լըցունել մեքենականութիւն. աս շոգիաշարժ նորագիւտ մեքենան իրեք գործողութիւն ամբողջ բապուճը կըմնցընէ. առաջին ինջած դլանը՝ որուն վրայ հաստատված է զանազան գործիքներ, մէկէն ի մէկ կըկտրէ կըձեւացնէ բապուճին երեսի ու տակի հեռէկէն կաշիները. ասկից ետեւ կինջնայ երկրորդ դլանը ու կըծակէ՝ որչափ որ բապուճին վրայ ծակ պէտք է նէ. երրորդ դլանը կինջնայ ու կըղնէ իւրաքանչիւր ծակերուն մէջ իրենց քամերը ու միանդամայ կըգամէ կըհաստատէ ու այսպէս կըլմննա բապուճը, անկից ետեւ ուրիշ բան չիմար բայց է թէ

Թէ ժողովուրդը աժան աժան դնէ ու հաղ-
նի" : (Դիւան Աստուծոյ :)

ԱՐՏԱՎԵՊ

Արդեանաւոր մարդը ինչ և էջէ ներսէ ապեւ
նէ՛ օգնութի՛ն չեզոքայ :

Թոմասն ինկիլիզ երևելի բանաստեղծը
մէկ դժբաղդութեմը հանդիպելով շատ ըս-
տակ կորսնցուց , և ունի մուրացիկ աղբա-
տիմը պէս ճամբաներուն մէջ չերևնայ տէի
անդինն աստիէն փոխ ըստակ պարտք առաւ ,
և որչափ որ առաջ կերթարնէ՝ այնչափ ան-
կարելի կը լար իրեն պարտքը վճարելը : Աս
միջոցիս , տպած հրատարակվեցաւ իրեն մէկ
սքանչելի բանաստեղծութիւն որ շինած էր
չորս եղանակաց վրայ . ու որովհետեւ այս-
պիսի անուանի մարդու գործք ըլլալով հա-
զարաւոր բերաւոր օրինակ մէկէն ծախվեր
պիտոր ինչպէս որ սովորուի է Եւրոպայի
մէջ , անոր հմի աս բանաստեղծին պարտա-
տէրներուն մէկը՝ տէրուէ հրամանաւ գնաց ի-
րեն գրաւեց բոլոր տըպած գործքը՝ ունի անի
ծախելով առնու իրեն փոխ տըված ստակը :

Երբոր լսեց Լոնտոնայի երևելի դերասա-
նը՝ որ շատ հարուստ մարդմէն , Թէ աս ար-
դիւնաւոր ու անուանի մարդը այսպիսի ու-
ղորմելուէ մէջ ինկեր է շատ դարմացաւ ու
ցաւեցաւ , և Թէպէտ զասկիայ անձամբ չէր
ճանչնար , այլ միայն իրեն ազնիւ գործքերը
կարդալով գիտեր , որոշեց որ իրեն ստակով
օգնէ աս մարդուն , անոր համար ելաւ գնաց
բանաստեղծին տունը ու մէկզմէկ բարեւէն
վերջը ըսաւ . գիտես որ ես Բուինթօ անու-
նով դերասաննեմ . Թոմասնալ պատաս-
խան տըվաւ , անունըդ ու արդիւնքդ յայտ-
նի է ինծի բաւականապէս , ինչ բան կը հրա-
մայես ինծմէ . մէկանալ ըսաւ կրինդրեմ որ
քիչը ատեն խօսակցութիւն ընենք քեզի հետ
դէրէ խիտ շատ միացոտեր եմ , և որչափ զի
համով ըլլայ մեր խօսակցութիւնը հրաման տու
որ մեզի բերեն մէկ պզտիկ նախաճաշիկը ,
անալ հաճեցաւ , ու երբոր նախաճաշիկը ե-
կանէ սկսան ուրախութիւն ուտել , ալ մարդ-
կրնայ երևակայել Թէ ինչ խօսակցութիւններ
եղած են , վասն զի մէկը բանաստեղծ էր ,
մէկանալ դերասան :

Երբոր վերջի գինին խմէին պիտոր նէ
Բուինթօն ըսաւ Թոմասնին , հիմայ քիչ .

մընալ մեր բաներուն վրայ խօսինք . միտքդ
կուզայ որ ես պարտական եմ քեզի 200 ոս-
կի , բանաստեղծը աս բանը լսելունպէս ,
սկսաւ ծիծաղել ու ըսաւ ինչպէս կը լլայ աս
բանդ ում հետ շախայ կընեսկոր , բայց եր-
բոր տեսաւ որ մէկալը հաստատ կեցեր է իր
խօսքին վրէն սըրդողելու կերպովմը ըսաւ ,
կաղաչեմ որ ինծիմս դժբախտ մարդու հետ
շաղայ ընելով չհղուարձանաս . անաստեղ
ըսաւ դերասանը ասկից դուրս չեմ ելեր մին
չև որ ճշմարիտը չըսեմէ , լըսէ իմ պատճա-
ռիս՝ անաստեղը կաւտաս խօսքերուս : Ես եր-
բոր կարդացի քու աղւոր բանաստեղծուի-
ներդ Եւրոմակաց վրայ՝ շատ մայիլ եղայ ,
ու վերջը մըտածեցի Թէ ես հարուստ մարդ-
մընեմ առանց ժառանգի , ու պէտք էր որ
փոխանակ հատուցանեմ անոր՝ ով որ զիս
զմայլեցուցեր է , անոր համար ասոնցմէ մէ-
կը հրամանդ ես որ կտակիս մէջը դըրի որ
երբոր մեռնիմէ մէկէն տան քեզի 200 ոսկի ,
բայց վերջը լսեցի Թէ նեղութիւն մէջ ինկեր
ես , ու վախցայ ալ Թէ պէլքեմ վերջը քեզի
չիտան ան ստակը , անոր համար լաւ սեպե-
ցի որ աս ստակը տամ իմ կենդանութեան ա-
տեն քան Թէ մեռնելէս ետըր , ուստի ով իմ
բարեկամս ստակը կեցեր է կուզես հիմայ
առ՝ կուզես մեռնելէս վերջը , կուզեսնէ գե-
տին մէջը ձգէ իմ հիւ փոյթս չէ : Աս վար-
պետ ու անոյշ կերպ ընծայ ընելը՝ հանդերձ
այսպիսի համարձակ բարեկամական խօսակ-
ցութիւն , յաղթեց բանաստեղծին , ու մեծ շնոր-
հակալութիւն ու երախտագիտութիւն առաւ աս
ընծան ու իր պարտքերը վճարելով , սկսաւ
նորեն տեսնել իր բանը գործքը : Աս խելա-
ցի դերասանը Թէ որ օգնուի չի հասնէր աս
մարդունէ՝ իրեն դժբախտութիւն Թող չէր ի-
տար՝ որ իր սքանչելի տաղանդը բանեցընէր
անկից ետեւ՝ որ իմաստուն մարդիկները ամ-
մէն բանէն աւելի աս կըսեպէն ֆիասակար
հասարակաց ու բոլոր աշխարհի :

Գ Ի Ի Տ Ք

Պէտքնէն կը գրեն Թէ շիներեն հոնտեղը
մէկ կառքմը առապա՛մ որ առանց ձիի կի՛ ու-
րիշ կենդանիի , ինքերմէն կը բայէ շողիլ բը-
նութիւն , և ինչպէս որ փորձեցիննէ կը ընայ
տանիլ նաւ 50 խանթար ծանրութի :

Աս գործքս՝ որ է պատմութի հիմակվան ատենիս , տասնըհինկ օրը մէյմը կը տըպվի .
' Ի ՎԵՆԵՏԻԿ ' Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ :

Ով որ կուզէ առնել , Ստանսլո Չուխաճի խանին քովը Պախաճի խանութ կայ գիւրջ ծախող :
Հոն իր անունը գրել տայ վճարելով մէկ անդամ քառասուն դր՝ բոլոր տարվան համար : Այնքն մէկ
բօստա դաշուն տասնըհինկ օր անկամ մը՝ ան խանութը խրկէ իր մարդը , առանց բան մը վճարելու
կառնէ :